

ตอนที่ 4
อารยธรรมเอเชียตะวันออก

รศ. มาตยา อิงคนารต
ผศ. มยุรี เจริญ

ตอนที่ 4
อารยธรรมเอเชียตะวันออก

	หน้า
บทที่ 1 อารยธรรมจีน	265
บทที่ 2 อารยธรรมญี่ปุ่น	301
บทที่ 3 อารยธรรมเกาหลี	325

ประเมินผลก่อนการเรียนรู้ตอนที่ 4

นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอารยธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไร

บทที่ 1

อารยธรรมจีน

เค้าโครงเรื่อง

1. สภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ
2. อารยธรรมจีนสมัยเริ่มแรก (4000 ปีก่อน ค.ศ. – 221 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (4000 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.2 ราชวงศ์เฉียน (2205–1766 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.3 ราชวงศ์ซาง หรือยิน (1766–1122 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.4 ราชวงศ์โจว (1122–221 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.4.1 ราชวงศ์โจวตะวันตก (1122–771 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.4.2 ราชวงศ์โจวตะวันออก (771–256 ปีก่อน ค.ศ.)
3. อารยธรรมจีนสมัยก่อตั้งเป็นอาณาจักร (221 ปีก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 1279)
 - 3.1 ราชวงศ์จิ้น (221–206 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 3.2 ราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อน ค.ศ.–ค.ศ. 220)
 - 3.3 ราชวงศ์สุย (ค.ศ. 580–618)
 - 3.4 ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618–907)
 - 3.5 ราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960–1279)
4. อารยธรรมจีนสมัยปลายศตวรรษที่ 13–19
 - 4.1 ราชวงศ์มองโกล หรือราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1279-1368)
 - 4.2 ราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644)

- 4.3 ราชวงศ์แมนจู หรือราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1644—1912)
5. อารยธรรมจีนสมัยศตวรรษที่ 20
 - 5.1 สมัยสาธารณรัฐ (ค.ศ. 1912—1949)
 - 5.2 สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 1949—ปัจจุบัน)

สาระสำคัญ

1. **สภาพภูมิศาสตร์** จีนมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 9.6 ล้านตารางกิโลเมตร ถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีอาณาเขตใหญ่ที่สุดในเอเชีย พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ 2 ใน 3 ปกคลุมด้วยภูเขา เทือกเขา และที่ราบสูง นอกจากนี้มีแม่น้ำที่มีความยาวติดอันดับโลก และทะเลทรายที่สำคัญหลายแห่ง

2. อารยธรรมจีนสมัยเริ่มแรก 4000 ปีก่อน ค.ศ. — 221 ปีก่อน ค.ศ.

2.1 สมัยก่อนราชวงศ์ ที่สำคัญได้แก่เครื่องปั้นดินเผา พบมากทางภาคเหนือของประเทศ มีอายุประมาณ 4000 ปีก่อนคริสตกาล จนกระทั่งประมาณ 1000 ปีก่อนคริสตกาล

2.2 ราชวงศ์เฉียน ศูนย์กลางความเจริญอยู่ใกล้ลุ่มแม่น้ำเหลือง บริเวณมณฑลส่านซี ทางภาคตะวันตกของประเทศ ส่วนใหญ่ได้แก่ทางด้านการปกครอง การเกษตร และที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

2.3 ราชวงศ์ซางหรือยิน ศูนย์กลางความเจริญยังคงอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเหลืองในมณฑลเหอหนัน เหวเป่ย์ และซันตุง หรือทางภาคตะวันออกของแผ่นดินจีน ความเจริญส่วนใหญ่เป็นทางด้านการปกครอง ศาสนา ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ

2.4 ราชวงศ์โจว แบ่งออกเป็น 2 สมัย คือ สมัยโจวตะวันตก (1122—771 ปีก่อน ค.ศ.) ศูนย์กลางความเจริญอยู่ทางภาคตะวันตกของมณฑลส่านซี อีกสมัยหนึ่งคือสมัยโจวตะวันออก (771—256 ปีก่อน ค.ศ.) ศูนย์กลางความเจริญอยู่ในมณฑลเหอหนัน

2.4.1 ความเจริญของราชวงศ์โจวตะวันตก ส่วนใหญ่ยังคงเป็นความเจริญที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ซาง ที่เปลี่ยนไปก็มีแต่ก็เพียงเล็กน้อย

2.4.2 ความเจริญของราชวงศ์โจวตะวันออก มีการเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าในสมัยโจวตะวันตก

3. อารยธรรมจีนสมัยก่อนตั้งเป็นอาณาจักร (221 ปีก่อน ค.ศ.—ค.ศ. 1279)

3.1 **ราชวงศ์จิ้น** ต้นราชวงศ์จิ้น ได้แก่ จักรพรรดิจิ้น ซี ฮ่งเต้ อดีตเป็นเจ้าผู้ครองนครจิ้น ได้รับการยกย่องว่าเป็นจักรพรรดิพระองค์แรกของประเทศจีน ทำการปราบปรามนครรัฐใหญ่น้อยเข้าด้วยกัน และต่อมาแผ่นดินนี้รู้จักกันในชื่อประเทศจีน ศูนย์กลางการปกครองอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำฮวยในมณฑลส่านซี ในสมัยนั้นนับเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในประเทศ

3.2 **ราชวงศ์ฮั่น** ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ได้แก่ หลิวปัง อดีตชาวนาผู้กลายเป็นโจรเพราะไม่อาจทนต่อความเป็นเผด็จการของผู้ปกครองแห่งราชวงศ์จิ้นได้ ราชวงศ์ฮั่นแบ่งออกเป็น 2 ยุค ได้แก่ ฮั่นยุคแรก หรือฮั่นตะวันตก มีศูนย์กลางการปกครองที่มณฑลชานซี และฮั่นยุคหลัง หรือฮั่นตะวันออก มีศูนย์กลางการปกครองที่มณฑลเหอหนัน ความเจริญของราชวงศ์ฮั่นที่เด่นคือทางด้าน การปกครองที่ยังคงใช้รูปแบบการปกครองที่ใช้กันในสมัยราชวงศ์จิ้น แต่มาตรการการลงโทษทุเลาลง ความเจริญส่วนใหญ่อยู่ทางด้าน การทหารและเศรษฐกิจ และความเชื่อทางด้านปรัชญา พุทธศาสนาเข้ามาในจีนในสมัยนี้

3.3 **ราชวงศ์สุย** ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ ได้แก่ จักรพรรดิเวินตี้ เมืองหลวงตั้งอยู่ที่เมืองฉางอัน ในมณฑลส่านซี ราชวงศ์นี้มีอายุสั้น แม้จะไม่ได้สร้างผลงานความเจริญไว้มากมายอย่างราชวงศ์อื่น แต่ในระยะเวลาไม่กี่ปีได้สร้างผลงานที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่แผ่นดินจีน ขยายอำนาจทางทหารแผ่ขยายอาณาเขตได้กว้างขวาง และทำการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเริ่มขุดคลองหลวงเชื่อมภาคเหนือกับภาคใต้เข้าด้วยกัน และการก่อสร้างพระราชวังที่สวยงาม

3.4 **ราชวงศ์ถัง** ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ ได้แก่ หลี หยวน หรือพระเจ้าถัง เกาสู ความเจริญในสมัยนี้ส่วนใหญ่เป็นผลงานของ หลี ซีอ หมิน หรือพระเจ้าถัง ไถ จง และพระนางหวู หรือพระนางบูเชคเทียน ศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองฉางอันในมณฑลส่านซี ในสมัยนี้เป็นสมัยที่ได้รับการยกย่องเป็นอย่างมากว่าเป็นสมัยที่มีความเจริญสูงสุดในประวัติศาสตร์ของจีน

3.5 **ราชวงศ์ซ่ง** ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ ได้แก่ เจา กวง ยิน หรือจักรพรรดิไท่จื่อ ศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองไคเฟิง ในมณฑลเหอหนัน เรียกราชวงศ์ซ่งเหนือ ต่อมาย้ายไปตั้งเมืองหลวงใหม่ทางภาคใต้ที่เมืองหังโจว ในมณฑลเจ้อเจียง เรียกราชวงศ์ซ่งใต้ ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ได้รับการยกย่องว่าเป็นยุคที่เจริญสูงสุดทางด้านเศรษฐกิจ ลัทธิขงจื้อใหม่เริ่มปรากฏขึ้นในสมัยนี้ รวมทั้งความเจริญทางด้านศิลปกรรมและวรรณกรรม

4. อารยธรรมจีนสมัยปลายศตวรรษที่ 13—19

4.1 **ราชวงศ์มองโกลหรือราชวงศ์หยวน** เป็นสมัยที่จีนตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาวต่างชาติจากทางภาคเหนือ แม้เป็นชาวต่างชาติ แต่การยอมรับอารยธรรมจีนมาตั้งแต่ก่อนเข้ามาแผ่นดินจีน ทำให้ความเจริญในสมัยนี้ส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบของจีนแท้ ๆ ไว้ ส่วนทางด้านต่างประเทศ เริ่มมีการติดต่อกับต่างชาติอย่างจริงจังกว่าในสมัยก่อน ๆ ในสมัยนี้ เมืองหลวงของประเทศแห่งหนึ่งยังคงอยู่ในดินแดนของมองโกล คือ ที่เมืองคาราโครัม ส่วนในแผ่นดินจีน ผู้ปกครองมองโกลเลือกปักกิ่งเป็นเมืองหลวงแห่งที่ 2

4.2 **ราชวงศ์หมิง** ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ ได้แก่ จู หยวน-จิง อดีตพระสงฆ์ในพุทธศาสนา ทำการขับไล่มองโกล และตั้งเมืองหลวงขึ้นที่เมืองนานกิง แต่ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระองค์ จึงได้ย้ายไปตั้ง ณ กรุงปักกิ่งจนสิ้นสุดราชวงศ์ ราชวงศ์นี้ค่อนข้างเป็นเผด็จการกว่าทุก ๆ ราชวงศ์

ยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคที่มีความเป็นจีนมากที่สุด โดยยึดถือและนำความเจริญของจีนโบราณโดยเฉพาะความเจริญในสมัยราชวงศ์ซัน ถึง และสั่งเป็นหลักในการบริหารประเทศ

4.3 **ราชวงศ์แมนจูหรือราชวงศ์ชิง** เป็นราชวงศ์ต่างชาติอีกราชวงศ์หนึ่งที่เข้ามาปกครองจีน การเข้ารุกรานจีนเป็นผลงานของผู้นำแมนจูหลายคน แต่ในที่สุดก็ได้ผู้นำพระองค์แรก คือ จักรพรรดิซุน ซื่อ

ราชวงศ์แมนจูเป็นยุคสุดท้ายของอารยธรรมจีนโบราณที่ถือปฏิบัติกันมากกว่า 2,000 ปี เมื่อสิ้นสุดราชวงศ์ชิง ความเป็นจีนก็จบสิ้นไปด้วย อารยธรรมใหม่จากตะวันตกหลังไหลเข้ามาแทนที่ และสร้างความเป็นสมัยใหม่ให้แก่จีนนับแต่นั้นมา

5. อารยธรรมจีนสมัยศตวรรษที่ 20

5.1 **สมัยสาธารณรัฐ** การขึ้นสู่อำนาจของหยวน ซื่อ-ไช ทำให้จีนก้าวเข้าสู่ความเป็นยุคมีดในประวัติศาสตร์จีน สังคมจีนมีแต่ความขัดแย้งและแตกแยก แม้เซียง ไค-เชค เข้ามาแก้ไข แต่ก็ไม่สำเร็จ ในสายตาของชาวต่างชาติเป็นยุคที่จีนมีปัญหาหนักที่สุด

5.2 สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน

การแพร่เข้ามาสู่เงินของลัทธิคอมมิวนิสต์ ความเสื่อมภายในประเทศที่เกิดมาจากทั้งปัญหาภายในและปัญหาจากภายนอก ทำให้มีผู้พยายามแก้ไข และแนวทางหนึ่งที่ชาวจีนเห็นว่าเหมาะสมก็คือลัทธิคอมมิวนิสต์

การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อ กองทัพปลดแอกประชาชนจีนยึดอำนาจรัฐได้จากเซียง ไค-เชค รัฐบาลใหม่เริ่มทำการปฏิรูป ประเทศให้เป็นไปตามแนวทางของสังคมนิยม การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้น อย่างถอนรากถอนโคน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสภาพภูมิศาสตร์ที่สำคัญ ๆ ของจีนได้
2. อธิบายลักษณะเด่น ๆ ของวัฒนธรรมจีนตั้งแต่ยุคหินใหม่จนถึงปัจจุบันได้ โดยเฉพาะ นับจากเครื่องปั้นดินเผา ความเจริญทางด้าน การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การทหาร หลักปรัชญาจีนโบราณ รวมทั้งศิลปกรรม และวรรณกรรม
3. อธิบายแหล่งกำเนิดอารยธรรมความเจริญของจีนในแต่ละราชวงศ์ได้
4. เปรียบเทียบอารยธรรมความเจริญของจีนโบราณกับจีนสมัยใหม่ได้

ความนำ

ในสมัยโบราณ ลุ่มแม่น้ำคือแหล่งกำเนิดอารยธรรมความเจริญของสังคม ไม่ว่าจะเป็นลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติสในอิรัก ลุ่มแม่น้ำไนล์ในอียิปต์ หรือลุ่มแม่น้ำสินธุในอินเดีย ในประเทศจีน ลุ่มแม่น้ำฮวงโหหรืออีกชื่อลุ่มแม่น้ำเหลือง ก็มีความสำคัญไม่แพ้ลุ่มแม่น้ำดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน จากจุดเริ่มต้น อารยธรรมจีนก็ได้หล่อหลอมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนทั้งประเทศ ต่อมาอีกเป็นเวลาถึง 2,000 กว่าปี

1. สภาพภูมิศาสตร์

ประเทศจีนซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นศูนย์กลางทางด้านอารยธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของทวีปเอเชีย ดินแดนแถบนี้เดิมที่ชาวจีนเรียกว่า “อาณาจักรกลาง” แต่สำหรับชาวตะวันตกแล้วรู้จักกันในชื่อ “ตะวันออกไกล” พอมาถึงศตวรรษที่ 20 จึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “เอเชียตะวันออก”

ประเทศจีนมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 9.6 ล้านตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นประมาณ 1/15 ส่วนของพื้นที่โลกที่เป็นพื้นดินทั้งหมด นับจากเหนือจรดใต้มีความยาวทั้งหมด 5,500 กิโลเมตร จากทิศตะวันออกไปสู่อุทิศตะวันตกจะมีความยาวทั้งหมดประมาณ 5,200 กิโลเมตร ความกว้างใหญ่ของประเทศทำให้จีนมีอาณาเขตติดต่อกับเพื่อนบ้านมากกว่าประเทศใด ๆ ทั้งหมดคือ ถึง 12 ประเทศด้วยกัน อันได้แก่ เกาหลี เวียดนาม ลาว พม่า อินเดีย ภูฏาน ลิกขิม เนปาล ปากีสถาน อัฟกานิสถาน รัสเซีย และมองโกเลีย ส่วนทางภาคตะวันออกถูกล้อมรอบด้วยพื้นน้ำแห่งมหาสมุทรแปซิฟิก ด้วยความยาวของชายฝั่งถึง 18,000 กิโลเมตร ทำให้ประเทศจีนได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นประเทศที่มีชายฝั่งทะเลที่สวยงามมากแห่งหนึ่งของโลก

ภูมิประเทศส่วนใหญ่ของประเทศหรือประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นภูเขา เทือกเขา หรือไม้กึ่งที่ราบสูง จากภูเขาและเทือกเขาที่สูงที่สุด 14 แห่งในโลก อยู่ในประเทศจีนเสีย 9 ลูก ที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาหิมาลัย หรือในความหมายที่ว่า “ดินแดนที่ปกคลุมไปด้วยหิมะ” เทือกเขาคุนลุน เทือกเขาเทียนชาน เทือกเขาคอราคอร์รัม เทือกเขาหิงกานใหญ่ เทือกเขาอัลไต เทือกเขายินชาน เทือกเขากินลิงค์ และนานลิงค์ เป็นต้น ที่ราบสูงก็มีประมาณ 1 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด ที่สำคัญได้แก่ ที่ราบสูงทิเบต ที่มีความสูงประมาณ 4,000—5,000 เมตร จนถูกเรียกว่าเป็น “หลังคาของโลก” ที่ราบสูงมองโกเลีย ที่ราบสูงแมนจูเรีย ที่ราบสูงดินเลียส และที่ราบสูงยูนนาน-ไกวเจา

พื้นที่ทางภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเป็นทะเลทราย คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 11.4 เปอร์เซ็นต์ หรือประมาณ 1,095 ตารางกิโลเมตร ที่สำคัญ ได้แก่ ทะเลทราย ทาคลีมากัน หรืออีกชื่อว่าทะเลทรายทาร์ิม ทะเลทรายกูร์บันดังกัท หรือทะเลทรายอังค์คาร์ ทะเลทรายบาดินจาร์น ทะเลทรายเต็งเคอร์ ทะเลทรายมุส ทะเลทรายฮอร์กิน ทะเลทราย จังค์คาร์น้อย ทะเลทรายกุ่มูตัก ทะเลทรายอูลันบุหู่ และทะเลทรายอัลซา

จีนมีแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนหลายสาย ที่สำคัญ ๆ ก็มีแม่น้ำฮวงโห หรือแม่น้ำเหลือง หรือในอีกชื่อหนึ่งว่าแม่น้ำวิโยค มีความยาวประมาณ 4,640 กิโลเมตร ไหลจากทางภาคตะวันตก ผ่านภาคกลางมาสู่มหาสมุทรแปซิฟิกที่มณฑลชานตุง แม่น้ำอีกสายหนึ่งได้แก่แม่น้ำแยงซี มีความยาวประมาณ 5,800 กิโลเมตร มีต้นกำเนิดทางภาคตะวันตก ไหลผ่านภาคกลางมาสู่มหาสมุทรแปซิฟิกที่เมืองเซี่ยงไฮ้ นอกจากนี้ก็มีแม่น้ำอามูร์ แม่น้ำซันการี แม่น้ำยาลู แม่น้ำเสียง แม่น้ำฮวย แม่น้ำไห่ แม่น้ำซี แม่น้ำเฟิร์ล แม่น้ำยู และคลองใหญ่ เป็นต้น

ลักษณะภูมิประเทศ เช่น ความสูงหรือสถานที่ตั้งมีอิทธิพลต่อสภาพภูมิอากาศของจีนเป็นอย่างมาก ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ ทางภาคเหนือและภาคตะวันตกอากาศหนาว หนาวจัดและแห้งแล้งในฤดูหนาว ส่วนทางภาคใต้อากาศอบอุ่นและร้อนถึง ร้อนจัดในฤดูร้อน และมีลมมรสุมในบางฤดู

นอกจากทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก คือ ประมาณ 1,000 ล้านคน จีนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะถ่านหิน น้ำมันปิโตรเลียม เหล็ก ทองแดง ตะกั่ว ดีบุก ทอง เงิน และแร่ทั้งสะเตน ในบริเวณ 2 ข้างฝั่งแม่น้ำเหลืองเป็นแหล่งผลิตเกลือที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

1. ให้นักศึกษาวาดแผนที่ประเทศจีน พร้อมแสดงที่ตั้งของเมืองสำคัญ

2. อารยธรรมจีนสมัยเริ่มแรก

2.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับการกำเนิดของจีน มีเรื่องเชื่อกันอยู่ 3 ทฤษฎี ทฤษฎีแรกเรียกว่าทฤษฎีตำนาน กล่าวว่าจีนมีกำเนิดมาตั้งแต่เมื่อโลกแตกแยกออกมาจากสวรรค์ จากนั้นมีเทพเจ้าหลายองค์ต่างก็มาช่วยกันสร้างความเจริญ เช่น สร้างไฟ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องมือล่าสัตว์ จากนั้นชุมชนก็ขยายใหญ่ขึ้น และในที่สุดในปีประมาณ 2,205 ปีก่อนคริสตกาล

หวงตี้ผู้นำชุมชนคนหนึ่ง ก็สามารถตั้งตนเป็นใหญ่ก่อตั้งราชวงศ์ขึ้นปกครองชาวจีนได้สำเร็จ
ทฤษฎีที่ 2 ได้แก่ทฤษฎีมนุษย์ปักกิ่ง เป็นความเชื่อที่ตั้งกันขึ้นมาตามข้อมูลที่ได้มาจากการขุดค้น
พบทางโบราณคดีที่ตำบลเล็ก ๆ แห่งหนึ่งทางตอนใต้ของกรุงปักกิ่ง ในปี ค.ศ. 1927 ที่โลกรู้จักกัน
ต่อมาว่าคือมนุษย์ปักกิ่ง จึงเชื่อกันว่าจีนถือกำเนิดมาตั้งแต่ประมาณ 350,000–400,000 ปี
ความเจริญในสมัยนี้ ได้แก่ การรู้จักนำก้อนหินมาดัดแปลงเป็นเครื่องมือสำหรับการล่าสัตว์
และป้องกันตัว รู้จักใช้ไฟเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ทฤษฎีที่ 3 ได้แก่ ทฤษฎีสังคมวิทยา
และมนุษย์วิทยา ที่อาศัยเหตุผลทางด้านสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยาตั้งทฤษฎีขึ้นมาว่า จีนมี
กำเนิดในยุคหินใหม่ หรือเมื่อประมาณ 4,000 ปีก่อนคริสตกาลมานี่เอง โดยมีศูนย์กลางอยู่ตาม
ลุ่มน้ำเหลืองอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวสอดคล้องกับหลักฐานอันได้แก่เครื่องปั้นดินเผา
และหลักฐานอื่น ๆ หลากหลายชนิดด้วยกันที่ขุดพบในบริเวณดังกล่าว

วัฒนธรรมลีและวัฒนธรรมเสียน เป็นวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผารุ่นแรกที่พบ
บนแผ่นดินจีน แหล่งที่พบอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอายุประมาณ 4,000 ปีก่อนคริสตกาล
ลักษณะเด่นของเครื่องปั้นดินเผาลี เป็นเครื่องปั้นดินเผารูปทรงภาชนะหุงต้มและมีขา 3 ขา
ส่วนวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาเสียน มีส่วนที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาลี*
ตรงที่วัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาเสียนมีอุปกรณ์คล้ายกระซอนเพิ่มเติมเข้ามา จึงทำให้สันนิษฐาน
ว่าวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาลีมีไว้เพื่อใช้สำหรับการหุงต้ม ส่วนวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผา
เสียนมีไว้เพื่อการนั่งมากกว่า

วัฒนธรรมสมัยกษัตริย์เหยา กษัตริย์ซุน และกษัตริย์หยู มีอายุประมาณ 3,000–
1,000 ปีก่อนคริสตกาล ศูนย์กลางของความเจริญอยู่ในมณฑลส่านซี ความเจริญส่วนใหญ่เป็น
เรื่องของความเป็นประชาธิปไตยของผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่ดีต้องมีความกตัญญูทุกเวที เสียสละ
และตั้งอยู่ในคุณธรรม นอกจากนี้ ในสมัยนี้ความเจริญทางด้านอื่น ๆ ก็มี โดยเฉพาะทางด้าน
ดาราศาสตร์ การประดิษฐ์ปฏิทิน และความรู้เกี่ยวกับสวรรค์

วัฒนธรรมยังเซาและวัฒนธรรมลู่ซาน หรือในอีกชื่อหนึ่งว่า วัฒนธรรมเครื่องปั้น-
ดินเผาทาสี และวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาไม่ทาสีตามลำดับ มีอายุประมาณ 2,000–1,000 ปี
ก่อนคริสตกาล เครื่องปั้นดินเผายังเซาพบมากในมณฑลเหอหนัน ลักษณะเด่นของเครื่องปั้น-
ดินเผาชนิดนี้คือมีการแต้มสีเพิ่มความสวยงามเข้าไปอีก ซึ่งก็มีทั้งสีแดง สีขาว สีดำ และสีน้ำตาล
นอกจากนี้ยังมีการวาดรูปสรรพสิ่งทั้งหลายที่พบเห็นอยู่เป็นประจำ เช่น เครื่องมือในการล่าสัตว์
และรูปสัตว์ที่ถูกล่า เป็นต้น เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีความสวยงามและทนทานมาก ส่วน
วัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาลู่ซานพบมากในมณฑลชันตุง ทางภาคตะวันออกเฉียงของประเทศ

ลักษณะที่เด่นชัดของเครื่องปั้นดินเผาชนิดนี้ คือ จะมีลักษณะตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิงกับวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผายังเขา นั่นคือ จะไม่มีการทาสี ไม่มีการวาดรูปภาพใด ๆ รูปร่างของเครื่องปั้นก็ไม่สวยงาม อีกทั้งไม่มีความทนทาน จะบอบบางและแตกหักง่าย

พร้อม ๆ กับการขุดพบวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาทั้ง 2 ชนิด ยังพบอีกว่าชาวจีนในสมัย 2,000–1,000 ปีก่อนคริสตกาล เป็นสังคมที่พัฒนาแล้ว กล่าวคือ เป็นสังคมเกษตรกรรม มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น สุนัข หมู และ วัว ควาย ม้า ลิง รู้จักขุดบ่อน้ำไว้ใช้ในยามขาดแคลน มีการทอผ้า หมู่บ้านมีการรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างดีด้วยการสร้างกำแพงล้อมรอบ เป็นกำแพงดินที่ทำจากดินเหนียวคลุกเคล้าไปกับเศษหญ้า และเชื่อในเรื่องของโชคชะตา

2.2 ราชวงศ์เฉียว ผู้สถาปนาราชวงศ์เฉียวขึ้นปกครองประเทศ ได้แก่ หยู่ ข้าราชการแห่งราชสำนักผู้มีความสามารถเป็นเยี่ยมจนเป็นที่พอพระทัยของจักรพรรดิซุ่น จึงได้รับการแต่งตั้งให้ขึ้นดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศ ราชวงศ์มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่มณฑลส่านซี และปกครองแผ่นดินจีนยาวนานถึง 400 ปีเศษจึงได้เสื่อมลง จักรพรรดิองค์สุดท้ายทรงพระนามว่า เชี่ยวเจี๋ย ปกครองประชาชนอย่างเผด็จการ ขุนนางทั้งหลายจึงก่อการกบฏ ทำให้เกิดหลักธรรมในการปกครองว่า “สวรรค์โปรดเฉพาะจักรพรรดิที่ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมเท่านั้น”

400 ปีเศษที่ราชวงศ์เฉียวปกครอง สร้างความเจริญไว้หลายประการ อันได้แก่ ทางด้านการปกครองเป็นแบบนครรัฐ ตำแหน่งกษัตริย์สืบทอดกันโดยสายโลหิต ประมุขเป็นผู้นำทั้งในยามสงบและยามสงคราม อีกทั้งเป็นผู้ติดต่อกับสวรรค์ มีการใช้ธรม้าในการทำสงคราม ทองสัมฤทธิ์เข้ามาใช้แทนที่ดินเผา แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก ในสมัยนี้แม้ไม่มีตัวอักษรแต่เริ่มมีการใช้อักษรภาพเป็นสื่อ ปฏิทินของราชวงศ์เฉียวได้รับการยอมรับว่ามีความใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด

2.3 ราชวงศ์ซางหรือราชวงศ์ยิน ผู้ก่อการกบฏล้มราชวงศ์เฉียว ได้แก่ ตัง และสถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้นปกครองมีชื่อว่า ราชวงศ์ซางหรือราชวงศ์ยิน ราชวงศ์นี้ย้ายเมืองหลวงหลายครั้ง ทั้งนี้เพื่อหลบหนีภัยจากการโจมตีของศัตรูอื่น ๆ โดยเริ่มแรกที่มณฑลส่านซี ต่อมาก็ย้ายไปที่มณฑลชานตง และไปจบลงที่มณฑลเหอหนัน

รูปการปกครอง ยังคงใช้แบบเดียวกับราชวงศ์เฉียวคือนครรัฐ แต่ละรัฐต่างผูกพันกันด้วยเครื่องราชบรรณาการ การสืบทอดตำแหน่งตกอยู่แก่พระอนุชาของพระมหากษัตริย์ เศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรม ทองสัมฤทธิ์เริ่มแพร่หลาย โดยเฉพาะในชนชั้นนักปกครอง อักษรภาพที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ก่อนได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยขึ้น การทำนายโชคชะตาเป็นที่แพร่หลาย ปฏิทินสมบูรณ์แบบมากที่สุดโดยแบ่งออกตามฤดูกาล ชาวซางมีเทพเจ้าที่บูชา

กัน 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ เทพเจ้าในธรรมชาติ และที่สำคัญคือเทพเจ้าขางตี้ หรือเทพเจ้าแห่งสงคราม มีบางคนเชื่อว่าเทพเจ้าขางตี้ก็คือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับด้วย

ทางด้านสังคม มีการแบ่งชนชั้นโดยถือฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด ชนชั้นสูงจะอาศัยตามบ้านเรือนซึ่งมีรูปร่างสี่เหลี่ยม หลังคามุงด้วยกระเบื้องหรือจาก หน้าบ้าน จะหันเข้าหาดวงอาทิตย์หรือไม่ก็ทางทิศใต้ และมีกำแพงล้อมรอบ บ้านของคนยากจนมีสภาพ ไม่ต่างจากรูหนู การฝังศพนิยมใส่โลงแทนที่จะฝังลงไปในพื้นที่ดินดังในสมัยราชวงศ์เฉียน

2.4 ราชวงศ์โจว ในขณะที่ราชวงศ์ซางกำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ทางภาคตะวันออก ทาง ทิศตะวันตกในมณฑลส่านซีมีชนกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่ใช่ชาวจีนแท้ ๆ เริ่มมีบทบาทขึ้น และในที่สุดก็ สามารถยกทัพมาแย่งชิงดินแดน สถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้นปกครองแผ่นดินจีนได้ จนกระทั่ง สูญเสียอำนาจไปให้แก่ราชวงศ์ฉินในอีก 800 ปีต่อมา

800 ปีที่ราชวงศ์โจวปกครอง นักประวัติศาสตร์นิยมแบ่งประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ นี้ออกเป็น 2 ยุคด้วยกัน ทั้งนี้โดยเรียกตามสถานที่ตั้งของเมืองหลวง ยุคแรก ได้แก่ ยุคโจว ตะวันตก มีเมืองหลวงอยู่ในมณฑลส่านซี ยุคต่อมา ได้แก่ ยุคโจวตะวันออก มีเมืองหลวงอยู่ใน มณฑลเหอหนัน

2.4.1 โจวตะวันตก ยุคนี้เป็นยุคที่จีนมีความเจริญในระดับต่ำ ทั้งนี้เป็นเพราะ ชาวโจวก่อนที่จะเข้ามาในแผ่นดินจีนเป็นกลุ่มชนที่ด้อยอารยธรรม เมื่อเข้ามาในแผ่นดินจึงรับเอา อารยธรรมความเจริญที่เป็นของราชวงศ์ที่ตนเองขับไล่ไป เข้าทำนองสำนวนที่ว่า “เข้าโรม ก็ต้องปฏิบัติตนดังชาวโรมัน” ด้วยเหตุนี้ ความเจริญส่วนใหญ่ของราชวงศ์โจวก็คือความเจริญ ของราชวงศ์ซางนั่นเอง ที่สำคัญก็คือ ตัวอักษร การทำนายโชคชะตาด้วยการบันทึกข้อความ ลงบนวัตถุที่แข็งคงทน เช่น กระดุกสัตว์หรือกระดองเต่า เป็นต้น ที่เปลี่ยนแปลงและถือว่าเป็น ความเจริญแท้ ๆ ของราชวงศ์โจวตะวันตกก็คือ ประเพณีการสืบราชสมบัติ ตำแหน่งจะ ตกทอดไปสู่ราชโอรสพระองค์โตมากกว่าที่จะตกไปแก่พระอนุชาของพระมหากษัตริย์ การ ฝังศพก็เช่นกัน นิยมก่อกองดินขึ้นมา ยกเว้นทางภาคเหนือที่ยังนิยมฝังร่างผู้ตายลงไปใต้ดิน ทองสัมฤทธิ์ใช้มากขึ้น แต่จะไม่นิยมวาดรูปภาพลงบนภาชนะเหล่านั้น ฝีมือก็ด้อยกว่าและ ไม่เรียบร้อย

ในสมัยโจวตะวันตก มีสิ่งที่ควรกล่าวถึงอย่างมากคือเรื่องของเทพเจ้า ความ เป็นชาวต่างชาติของราชวงศ์โจวทำให้ต้องคิดค้นหาวิธีให้ชาวจีนแท้ ๆ ยอมรับตน ราชวงศ์โจว จึงได้สร้างเทพเจ้าองค์ใหม่ขึ้นมาแทนที่เทพเจ้าขางตี้ของราชวงศ์ซาง เทพเจ้าองค์ใหม่นี้ ได้แก่

เทพเจ้าเทียน หรือเทพเจ้าแห่งสวรรค์ รวมทั้งคำว่าโอรสแห่งสวรรค์และอาณัติแห่งสวรรค์ ทั้งนี้โดยนำเอาหลักความเชื่อของชาวจีนโบราณมาผสมผสานกับความจำเป็นในการปกครอง กล่าวคือ ผู้นำราชวงศ์โจวได้สร้างแนวคิดขึ้นมาว่า เทพเจ้าเทียนหรือสวรรค์เป็นเทพเจ้าสูงสุด ได้ส่งคนลงมาปกครองชาวมนุษย์ ซึ่งเรียกว่าโอรสแห่งสวรรค์ถือว่าได้รับอาณัติลงมาจากรสวรรค์ และตราบเท่าที่ประพฤติตนอยู่ในคุณธรรมอันดีงามอาณัติแห่งสวรรค์จะคงอยู่ตลอดไป แต่ถ้าโอรสแห่งสวรรค์พระองค์นั้นประพฤติผิดหลักธรรม อาณัติแห่งสวรรค์ก็จะสูญสิ้นไป สิทธิที่จะเป็นโอรสแห่งสวรรค์ก็จบสิ้นไปด้วย ผู้นำโจวจึงนำมาอธิบายว่าเหตุใดพวกเขาจึงมาปกครองชาวจีนแทน ทั้งนี้เพราะกษัตริย์แห่งราชวงศ์ซางไม่อยู่ในทศพิธราชธรรม จึงขาดสิทธิที่จะปกครองชาวจีน เทพเจ้าเทียนจึงส่งโอรสแห่งสวรรค์พระองค์ใหม่ลงมาแทน

2.4.2 โจวตะวันออก จีนในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออกเป็นยุคที่มีความวุ่นวาย การก่อการจลาจล และนำไปสู่ความเสื่อมอำนาจของรัฐบาลกลางในที่สุด แต่ความวุ่นวายดังกล่าวกลับมีส่วนทำให้ราชวงศ์นี้ได้สร้างความเจริญอย่างมากมาเป็นที่กล่าวขวัญของชนรุ่นหลัง แม้กระทั่งทุกวันนี้ โดยเฉพาะความเจริญทางด้านปรัชญา

ในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออก จากสถานการณ์ภายในที่แตกต่างกันทำให้มีผู้นิยมแบ่งประวัติศาสตร์จีนในสมัยราชวงศ์นี้ออกเป็น 2 ยุคด้วยกัน ได้แก่ ยุคฤดูใบไม้ร่วง และฤดูใบไม้ผลิ อีกยุคได้แก่ยุคแห่งการแตกแยก

ในยุคฤดูใบไม้ร่วงและฤดูใบไม้ผลิ ซึ่งอยู่ในระหว่าง 722–481 ปีก่อนคริสตกาล เหล็กเริ่มเข้ามาแพร่หลายแทนที่ทองสัมฤทธิ์ นำเข้ามาใช้ทางการเกษตร ทำให้เกิดการบุกเบิกที่ดินทำกินกว้างขวางขึ้น เมื่อประกอบกับการขุดคลองทดน้ำเพื่อการเพาะปลูก จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ผลทำให้ผลผลิตมากเกินความจำเป็นสำหรับการบริโภคภายในครอบครัว ตลาดและอาชีพพ่อค้าจึงเกิดขึ้นตามมา โดยมีเงินตราที่หลอมมาจากเหล็กเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ประกอบกับความด้อยทางอารยธรรมของชุมชนข้างเคียง ทำให้ชาวจีนโดยเฉพาะบรรดานักปกครองเริ่มพัฒนาความเชื่อขึ้นมาว่าจีนคือศูนย์กลางของความเจริญของโลก ซึ่งเป็นผลร้ายต่อความมั่นคงของแผ่นดินจีนทั้งหมดในสมัยต่อมา ปรัชญาการหนึ่งที่เป็นผลมาจากความเชื่อว่าเป็นชาติที่เจริญที่สุดแสดงออกด้วยการสร้างกำแพงเมืองจีน แม้จะยังไม่เด่นชัดนักก็ตาม

นอกเหนือจากความเจริญข้างต้น ความเจริญอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญมากที่สุดก็คือ ความเจริญทางด้านปรัชญา ซึ่งคำสั่งสอนของนักปรัชญาเหล่านั้นจะมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนในขณะนั้น บางความเชื่อ เช่น คำสั่งสอนของนักปรัชญาขงจื๊อก็ยังคงเป็นที่

ถือปฏิบัติกันแม้ในปัจจุบัน ที่เราเรียกกันว่าเป็นโลกแห่งวิทยาศาสตร์แล้วก็ตาม

ขงจื้อ (551—479 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นชาวเมืองลู พอยอายุได้ 50 ปีลาออกจากราชการ และเริ่มทำการเผยแพร่หลักปรัชญาจากรัฐหนึ่งไปอีกรัฐหนึ่ง ด้วยความหวังว่า จะมีผู้ปกครองรัฐหนึ่งรัฐใดสนใจและเชิญให้ไปเป็นที่ปรึกษา

คำสั่งสอนของขงจื้อที่ทราบกันในสมัยต่อมาได้มาจากคัมภีร์ 2 ชุดด้วยกัน ชุดที่ 1 ได้แก่ ตำรามีค่า 5 เล่ม และชุดที่ 2 ได้แก่บันทึกความทรงจำของบรรดาสานุศิษย์ 4 เล่ม ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ “สังคมจะเรียบร้อยและเป็นสุขได้ถ้าสมาชิกของสังคมรู้จักหน้าที่ของตนเอง” หน้าที่ในที่นี้หมายถึงธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยของ กษัตริย์เหยาและกษัตริย์ซุน

เล่า ลือ (571—484 ปีก่อนคริสตกาล) เกิดในมณฑลเหอหนัน เป็นข้าราชการ อยู่ในตำแหน่งบรรณารักษ์ จากนั้นลาออกและออกเดินทางไปทางภาคตะวันตก ขณะผ่านกำแพงเมืองซี ได้บันทึกแนวคิดของตนไว้ และได้ถูกถ่ายทอดลงในคัมภีร์เต๋า เต-ซิง นอกจากนี้คัมภีร์เล่มนี้แล้ว ยังมีคัมภีร์อีก 2 เล่มที่ถือว่าเป็นรากฐานของลัทธิเต๋า ได้แก่ คัมภีร์จุง จื้อ และ ลี จื้อ สาระสำคัญของคำสั่งสอนในลัทธิเต๋าก็คือ “ปรากฏการณ์ที่มีหรือเป็นอยู่ในธรรมชาติย่อม ประเสริฐกว่ากฎเกณฑ์ข้อบังคับที่มนุษย์สร้างขึ้นมา”

โม จื้อ (479—381 ปีก่อนคริสตกาล) นักปรัชญาท่านนี้ถิ่นที่กำเนิดไม่ทราบแน่นอน บ้างก็ว่ามาจากเมืองซู่ (ระหว่างมณฑลเหอหนันกับชานตุง) บ้างก็ว่ามาจากเมืองเดียวกับขงจื้อ แนวคิดของโมจื้อปรากฏในคัมภีร์ชื่อโมจื้อ สาระสำคัญคือ “เห็นด้วยกับขงจื้อที่ว่า สมาชิกในสังคมต้องปฏิบัติตามหน้าที่ แต่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการปฏิบัติ ซึ่งโมจื้อว่าควรปฏิบัติ แต่พอเหมาะแก่ฐานะ”

ในยุคแห่งการแตกแยก ซึ่งอยู่ในระหว่าง 403—221 ปีก่อนคริสตกาล สังคมของชาวโจวเริ่มแตกแยก อาณาจักรที่เคยกว้างขวางแตกออกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย และมีแนวโน้มที่จะเข้าช่วงชิงอำนาจจากราชวงศ์โจว ผลของการขัดแย้งทำให้เกิดรัฐใหญ่ ๗ ถึง 7 รัฐด้วยกัน และในที่สุดรัฐจิ้น 1 ใน 7 รัฐก็สามารถรวบรวมอาณาจักรที่แตกแยกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งราชวงศ์จิ้นสืบทอดอำนาจจากราชวงศ์โจวได้ในปี 221 ก่อนคริสตกาล

เม่ง จื้อ (372—289 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นชาวเมืองจู่ในมณฑลชานตุง ความคิดของเขาปรากฏในคัมภีร์ชื่อ เม่งจื้อ สาระสำคัญดังนี้ “มนุษย์ทุกคนเกิดมาล้วนเป็นคนดีโดยกำเนิด แต่สภาพแวดล้อมทำให้มนุษย์กลับกลายเป็นคนไม่ดีไปได้” แนวทางแก้ไขคือ “ต้องให้มนุษย์

มีการศึกษา”

ซุน จื่อ (298—238 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นชาวเมืองเซา ในมณฑลเหอเป่ย์ อายุได้ 50 ปี เดินทางสู่ประตูเมืองซี บันทึกความเชื่อถือ ต่อมาปรากฏในคัมภีร์ชื่อซุน จื่อ มีสาระสำคัญดังนี้ “มนุษย์ทุกคนเกิดมาเป็นคนไม่ดี สาเหตุมาจากสัญชาตญาณความอยากได้ของมนุษย์เอง” แนวทางแก้ไขสามารถทำได้ “ด้วยการให้มนุษย์มีการศึกษา และให้มนุษย์ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่สังคมสร้างขึ้นมา”

สำนักนิติธรรมนิยม หรือสำนักฝ่าเจีย นักปรัชญาผู้มีชื่อเสียงมากที่สุดในสำนักนี้ได้แก่ ฮั่น ไผ่สือ เป็นเจ้าชายแห่งรัฐฮั่นในมณฑลเหอหนัน วันประสูติไม่ปรากฏ แต่ปีที่สิ้นพระชนม์คือ 233 ปีก่อนคริสตกาล นักปรัชญาในสำนักนี้อีกท่านหนึ่ง คือ ลี ลือ เสนาบดีแห่งรัฐจิ้น ปีที่เกิดไม่ปรากฏ แต่ปีที่ตายคือ 208 ก่อนคริสตกาล

สำนักฝ่าเจียมีความคิดว่า “สังคมที่แตกแยกขณะนั้นเกิดมาจากธรรมชาติที่ไม่ดีของมนุษย์ ฮั่นได้แก่ความโลภ โกรธ หลง รวมทั้งความด้อยของสติปัญญาที่ไม่รู้จักวินิจฉัยว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด” แนวทางการแก้ไขก็คือ “ต้องสอนให้มนุษย์เป็นคนรู้จักคิดมีเหตุผลขึ้น”

นอกจากความเจริญทางด้านปรัชญาแล้ว ในสมัยที่ 2 นี้ ทางด้านเศรษฐกิจ มีการขยายตัวอย่างกว้างขวาง ที่ดินเปลี่ยนมือจากกษัตริย์มาสู่สามัญชน แรงงานสัตว์ถูกนำมาใช้แทนแรงงานคน เนื้อสุนัขและสุกรเข้ามาเป็นอาหารหลักแทนเนื้อวัว

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

1. ให้นักศึกษาศึกษาแหล่งกำเนิดวัฒนธรรมในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่สำคัญได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา ยัง เซา และ ลุง ซาน
2. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ถึงเหตุผลของผู้นำแต่ละราชวงศ์ในการจัดตั้งราชธานี รวมทั้งสาเหตุของการย้ายราชธานีด้วย
3. ให้นักศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคำสั่งสอนของนักปรัชญา เช่น ซุนจื่อ เล่า สือ ว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรในการแก้ไขปัญหาของสังคมและเพื่อสร้างสังคมที่ดีขึ้นมาใหม่

3. อารยธรรมจีนสมัยก่อตั้งเป็นอาณาจักร

3.1 **ราชวงศ์จิ้น** จักรพรรดิจิ้น ซี ฮ่ง เต้ ผู้นำแห่งอาณาจักรจิ้น นำกองทัพปราบปรามอาณาจักรน้อยใหญ่และรวบรวมแผ่นดินจีนที่แตกแยกเข้าเป็นปึกแผ่นดั้งเดิม และจากเมืองหลวงที่มณฑลสั่นซี จักรพรรดิจิ้น ซี ฮ่ง เต้ ก็เริ่มทำการปฏิรูปประเทศในทุก ๆ ด้าน จนกลายเป็นรากฐานของการปกครองประเทศจนกระทั่งศตวรรษที่ 20

ทางด้านการปกครอง นำรูปแบบการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่รัฐบาลกลางด้วยการจัดแบ่งอาณาจักรของพระองค์ออกเป็นมณฑล ในแต่ละมณฑลจะมีผู้ว่าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลาง ในแต่ละมณฑลมีหน่วยงานบริหารย่อยลงไปอีกเรียกอำเภอ มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าและขึ้นตรงต่อมณฑลหน้าที่ของผู้ว่าราชการมณฑลฝ่ายพลเรือน นอกเหนือจากมีหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยเก็บภาษีแล้ว ยังมีหน้าที่จัดหาแรงงานเพื่อใช้ในยามสงบและสงคราม ส่วนผู้ว่าราชการมณฑลฝ่ายทหาร มีหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของผู้ว่าราชการฝ่ายพลเรือน ในระดับสูงขึ้นไป รัฐบาลกลางจะส่งข้าหลวงตรวจการพิเศษดูแลอีกทอดหนึ่ง ผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ แต่งตั้งมาจากรัฐบาลกลาง ที่สำคัญคือไม่ได้มาจากการสืบสายโลหิต

นอกจากทางด้านการปกครอง ซึ่งสร้างความเป็นเอกภาพของประเทศแล้ว จักรพรรดิ จิ้น ซี ฮ่ง เต้ โปรดให้ประกาศใช้ภาษาเขียนอย่างเดียวกันทั่วประเทศ รวมทั้งระบบเงินตราแลกเปลี่ยนระบบเดียวกัน อีกทั้งโปรดให้มีการสำรวจสามะโนประชากรเพื่อการเกณฑ์แรงงานเข้ามาใช้ในกิจการของบ้านเมืองและการเก็บภาษี กำแพงเมืองของนครรัฐต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในยุคแห่งการแตกแยก จักรพรรดิจิ้น ซี ฮ่ง เต้ โปรดให้เชื่อมต่อกันจนกลายเป็นกำแพงเมืองจีนดังในปัจจุบัน

3.2 **ราชวงศ์ฮั่น** ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของจักรพรรดิจิ้น ซี ฮ่ง เต้ อาณาจักรของพระองค์ก็แตกแยก สาเหตุเกิดมาจากความโหดร้ายทารุณเป็นเผด็จการขององค์จิ้น ซี เอง กษัตริย์องค์ใหม่ก็ไร้ความสามารถ ความวุ่นวายจึงเกิดขึ้นทั่วไป หลิว ปั้ง สามัญชนคนแรกในประวัติศาสตร์จีน รวบรวมสมัครพรรคพวกก่อการปฏิวัติ ตั้งราชวงศ์ใหม่เรียกราชวงศ์ฮั่น ขึ้นปกครองแผ่นดินจนถึงปี ค.ศ. 9 จึงเสียม นักประวัติศาสตร์เรียกยุคนี้ว่า ราชวงศ์ฮั่นตอนต้น

ด้านการปกครอง เพื่อเป็นการประนีประนอมกับผู้มีอำนาจ หลิว ปั้ง หรือจักรพรรดิฮั่น เกา สู่ รื้อฟื้นรูปแบบการปกครองในระบอบศักดินาเข้ามาใช้ใหม่ด้วยการยกมณฑลหนึ่ง ๆ ให้ขุนนางไปปกครอง ส่วนใหญ่จะเป็นมณฑลที่ห่างไกลเมืองหลวงซึ่งพระองค์ตั้งขึ้นที่เมืองฉาง อัน

ในมณฑลส่านซีไม่ไกลจากเมืองหลวงเดิมของราชวงศ์จิ้นนัก การมอบพื้นที่ให้ปกครองที่ต้องห่างไกล เมืองหลวงก็ด้วยเหตุผลความปลอดภัยของราชวงศ์นั่นเอง

กลไกทางการปกครอง ราชวงศ์จิ้นใช้รูปแบบของราชวงศ์จิ้น โดยมีองค์จักรพรรดิ เป็นตำแหน่งสูงสุด รองลงมาคือรัฐบาลกลางประกอบด้วยมุขมนตรี 3 นาย และคณะรัฐมนตรี อีก 9 นาย ซึ่งดูแลกิจการทั้งปวงของประเทศตามสายงานของตน การบริหารประเทศยึดแนวทางคำสั่งสอนของขงจื้อซึ่งหวนกลับมาเป็นที่นิยมอีกหลังจากเสื่อมความนิยมไปในสมัยราชวงศ์จิ้น ทั้งนี้รวมทั้งการใช้ตำราของขงจื้อเป็นตำราสำหรับผู้ที่สอบเข้ารับราชการ ระบบการสอบไล่เข้ารับราชการเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยฮั่นยุคแรก ตรงกับรัชสมัยของจักรพรรดิฮั่น เกาสู่ เมื่อพระองค์มีประกาศให้บรรดาหัวเมืองส่งบุคคลที่ทำการศึกษาคัดเลือกเข้ามา ยังเมืองหลวงเพื่อพระองค์จะได้ทำการคัดเลือกเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาในสมัยของจักรพรรดิฮั่น หู่ ดี พระองค์เลื่อมใสในลัทธิขงจื้อเป็นอย่างมาก ถึงกับออกประกาศปลดข้าราชการที่เลื่อมใสในลัทธินิติธรรมนิยมออกจากราชการ จากนั้นได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตเพื่อเข้ารับใช้ชาติต่อไป ศาสนาพุทธเริ่มแพร่จากอินเดียเข้าสู่จีนในสมัยนี้

งานที่เด่นอีกด้านหนึ่งในสมัยราชวงศ์จิ้นตอนต้นได้แก่งานทางด้านวรรณกรรม ในบรรดาวรรณกรรมทั้งหมดที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ผลงานการเขียนประวัติศาสตร์ที่ชื่อ เจอ ซี หรือ บันทึกของนักประวัติศาสตร์ เป็นงานของนักประวัติศาสตร์ตระกูลซือ-มา ชื่อ ซือ-มา ตัน และ ซือ-มา เชียง มีความยาวถึง 130 บท วิธีการเขียนก็เปลี่ยนไปจากเดิม คือ จากวัตถุแข็งปลายแหลม มาเป็นพู่กัน วัสดุที่ใช้ก็เปลี่ยนมาเป็นน้ำหมึกแทนใช้เศษฝุ่นกับน้ำ แนวการเขียนก็เปลี่ยนจากการบันทึกตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเป็นการวิเคราะห์หาสาเหตุ มีการคัดเลือกและให้ความสำคัญกับข้อมูลหรือหลักฐานมากขึ้น ในสมัยฮั่นยุคหลังซึ่งอยู่ในระหว่างปี ค.ศ. 25–220 มีผลงานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญเกิดขึ้นมาอีก 1 เล่ม ได้แก่ ประวัติศาสตร์ราชวงศ์จิ้นตอนต้น หรือ ฮั่น ซู ผู้เขียนได้แก่บุคคลในตระกูลปาน ที่สำคัญได้แก่ ปาน เปียว ปาน กู และ ปาน เจา ทำให้ผลงานทางประวัติศาสตร์สมบูรณ์แบบขึ้น

ทางด้านเศรษฐกิจ การค้าขายที่เจริญเติบโตและความจำเป็นในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ทำให้มีการนำกระดาษซึ่งผลิตขึ้นได้เป็นครั้งแรกในสมัยนี้มาพิมพ์เป็นธนบัตรแทนเงินตราที่ทำด้วยโลหะ นอกจากนี้ยังมีการส่งกองคาราวานเดินทางไปค้าขายกับยุโรปไกลถึงอาณาจักรโรมัน ทำให้เกิดเส้นทางสายไหมขึ้น สินค้าที่เป็นที่ดึงดูดใจชาวจีน ได้แก่ งาม้าง ส่วนสินค้าที่ชาวโรมันชอบมากที่สุด ได้แก่ ผ้าไหม เครื่องลายคราม

3.3 ราชวงศ์สุย ภายหลังจากเสื่อมอำนาจของราชวงศ์ฮั่น แผ่นดินจีนแตกแยก มีราชวงศ์ต่าง ๆ ขึ้นมาปกครอง ซึ่งต่างก็อ้างความชอบธรรมว่าเป็นผู้สืบเชื้อสายจากราชวงศ์ฮั่น จนกระทั่งมาในปี ค.ศ. 580 ยาง เชียง แม่ทัพจีนผู้หนึ่ง ได้ปราบปรามรัฐต่าง ๆ และจากนั้นได้สถาปนาราชวงศ์สุยขึ้นปกครอง โดยมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองฉางอันในมณฑลสั่นซี

ราชวงศ์นี้มีอายุสั้นมากในการปกครองประเทศ คือ แค่เพียง 27 ปี (ค.ศ. 589–618) และมีจักรพรรดิเพียง 2 พระองค์ คือ จักรพรรดิเวิน ตี และ ยาง ตี แต่สมัยนี้ก็ถือว่ามีความเจริญไม่น้อยหน้าราชวงศ์อื่น ที่สำคัญได้แก่ การโปรดให้ขุดคลองใหญ่เชื่อมแม่น้ำ 3 สายเข้าด้วยกันจากเหนือจรดใต้ อันได้แก่ แม่น้ำฮวงโห แม่น้ำแยงซี และแม่น้ำฮวย ในปี ค.ศ. 608 เกณฑ์แรงงานคนมาใช้มากกว่าล้านคน ไม่น้อยไปกว่าที่จักรพรรดิจิน ซี ฮ่ง เต้ เกณฑ์มาใช้ในการก่อสร้างกำแพงเมืองจีนเมื่อ 800 ปีก่อน ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง

3.4 ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์สุยเสื่อมไปเพราะจักรพรรดิไม่คำนึงถึงทุกข์สุขของประชาชน ราชวงศ์ถังก้าวขึ้นมาแทนที่ ทั้งนี้โดยผลงานของผู้นำ 2 คนด้วยกัน ได้แก่ หลี หยวน และบุตรชาย หลี ซีอ-มิน โดยมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองฉาง อันในมณฑลสั่นซี ยุคนี้เป็นยุคที่ได้รับการขนานนามว่า “มีความเจริญมากที่สุดเท่าที่เคยบันทึกมาในประวัติศาสตร์โลก” โดยเฉพาะทางด้าน การทหาร เศรษฐกิจ ศิลปวิทยาการ วรรณกรรม การค้ากับต่างประเทศ และการแพร่เข้ามาของศาสนาคริสต์

การทหาร ในสมัยของหลี ซีอ-มิน หรือจักรพรรดิถัง ไถจง และอีกครั้งในสมัยพระนางหวู หรือพระนางบูเชกเทียน อาณาจักรจีนขยายไปอย่างกว้างขวาง ทางภาคตะวันตกไกลไปถึงประเทศอัฟกานิสถานในปัจจุบัน ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ขยายไปถึงธิเบต ส่วนทางทิศตะวันออกไปถึงคาบสมุทรเกาหลี

เศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเก็บภาษีจากที่ดิน ราชวงศ์ถังได้นำระบบนาเฉลี่ย และระบบ 3 หัวหน้าที่จักรพรรดิในราชวงศ์ไหวเหนือ (ค.ศ. 386–535) เคยประกาศใช้ ระบบนาเฉลี่ย ก็คือการที่รัฐบาลแบ่งที่นาให้แก่ชาวจ้าวไรชาวนาทั้งหญิงและชายเพื่อไปทำมาหากิน โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่ละทิ้งที่นาที่นั้น ๆ และผลผลิตส่วนหนึ่งมอบให้แก่รัฐบาลไป ควบคู่กับระบบนาเฉลี่ย มีระบบ 3 หัวหน้า ได้แก่ หัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าตำบล และหัวหน้าอำเภอ ทั้ง 3 หัวหน้ามีหน้าที่ดูแลให้ชาวจ้าวไรชาวนาปฏิบัติตามเงื่อนไข รวมทั้งรักษาความปลอดภัยให้แก่ชาวจ้าวไรชาวนาในปกครองด้วย เมื่อประกอบกับการจัดให้มีการสำรวจสำมะโนประชากรทำให้รัฐได้ภาษีเพิ่มขึ้น